

УДК 316.334.3(497.11)(049.3)

Ђорђе Куљић

Београд

**Зоран Стојиљковић,
Србија тражи вођу,
Вукотић Медиа,
Београд, 2017, 213 стр.**

Да политичка публицистика може бити једнако просветитељска као и наука са сувим теоријским и методолошким апаратом, показује најновија књига „Србија тражи вођу“, редовног професора Факултета политичких наука у Београду, др Зорана Стојиљковића. Она не само да својим насловом у потпуности одговара тренутној политичкој ситуацији у нашој земљи, него вешто, јасно и сажето истраживани проблем представља и објашњава широј публици, а што је некада теже учинити

него када се писац обраћа читаоцима апстрактнијим научним језиком. Као проверени познавалац свих негативних аспеката политичког система Србије и кључних особина нашег бирачког тела, што је потврдио у својој претходној књизи „Сва лица опозиције“, аутор је у овој најновијој књизи, издељеној на шест поглавља („Лидерство као партија шаха“ 16-38 стр., „Шта нам се догодило“ 41-61 стр., „Ко стварно влада Србијом“ 65-83 стр., „Ко су српске вође“ 85-137 стр., „Какав народ, таква власт“ 149-175 стр., „Заробљена држава“ 181-191 стр.) опширније сгледао релевантне факторе који и данас, непуне три деценије од увођења вишестраначког система, мотивишу бираче да своје поверење у највећој мери поклањају популистичким лидерима и тако им помажу да освоје апсолутну моћ и власт. Резултати последњих избора поново су доказ да бирачко тело Србије жели неприкосновеног лидера на челу земље, а ова књига пружа јасне и разумљиве одговоре на питања зашто је то тако и на чему тренутни лидер, као и његови претходници, темељи своју моћ у земљи.

Уколико бисмо издвојили кључни негативни фактор који од успостављања вишестраначког система у Србији доприноси настанку и јачању харизматичних лидера и њихове моћи,

то би био популизам. Аутор је уверљиво издвојио популизам као веома важан „састојак“ њиховог успеха и посебно истакао да је сиромаштво узрок раста популизма у нашој земљи. Наиме, социјалне разлике у нашем друштву рапидно су се увећале у последње две и по деценије, тачније од распада СФРЈ и ратова који су уследили, заједно са санкцијама међународне заједнице које су тада погодиле Србију. У тим драматичним околностима (чији је опис аутор сместио у посебно под-поглавље под називом „Шок после распада“) долази до рапидне криминализације и пораста раније споменутих социјалних разлика у друштву. Ове разлике се и након пада Милошевићевог режима 2000. године нису смањиле, из разлога што је транзиција, која је уследила, била неуспешна. Приватизација је оставила без посла стотине хиљада људи. Њу су пратили расцепи у новој владајућој коалицији по линији исток-запад, који су онемогућили успостављање јединственог консензуса унутар владајуће елите према питањима која су од стратешке, спољнополитичке, важности. Као последица неуспеха транзиционих влада у периоду 2000-2012, на власт у Србији 2012. долазе политичке структуре из периода Милошевићевог режима, које јесу прихватиле оријентацију ка члан-

ству земље у ЕУ, али њиховим доласком на власт долази до израженијег јачања новог лидера, Александра Вучића, који у врло кратком року обезбеђује апсолутну власт у сопственој странци и у земљи, захваљујући великој популарности коју је стекао „борбом против корупције“. Наиме, како је аутор тачно запазио, велике социјалне несразмере у друштву довеле су до богаћења неколико бизнисмена, тзв. „тајкуна“. Хапшењем неколико тајкуна за које се годинама сматрало да владају земљом тајно, нови лидер смањује њихов утицај, али је и принуђен да координише своју моћ са страним утицајима, посебно САД и Русије. Заправо, период од 2012. до данас, може се сматрати трећим „лидерским“ периодом у вишестраначкој историји Србије, што аутор истиче повлачећи разлику између сва три периода – за први (1990-2000) је карактеристична доминација Слободана Милошевића, други (2000-2012) је био прожет сукобљавањима унутар нових власти и јачем утицају страних сила и домаћег крупног капитала, док трећи карактерише доминација Александра Вучића. Осим поменуте двојице, аутор је у посебном поглављу („Ко су српске вође“) анализирао још шест кандидата за ту улогу, закључујући да су сви уживали, у одређеним периодима, велику подршку бирача и утицали на

динамику политичког живота Србије. Међутим, једино су се Милошевић и Вучић издвојили као неприкосновени лидери, чији је успон ка апсолутној власти био прожет изразитим популизмом.

На овом месту, треба указати на поглавље у књизи под називом „*Какав народ, таква власт*“, за које сматрам да је од највећег значаја за разумевање суштине ове књиге. Иако се и у претходној књизи „Сва лица опозиције“ аутор тиме бавио, овде је то учинио опширније и свеобухватније. О чему се заправо ради? О указивању на ауторитарност, као једну од најважнијих особина менталитета нашег народа, из које произилази вечита подршка различитим ауторитарним политичарима, за које се веровало да својим оштрим и непоколебљивим ставом могу земљу извести из кризе. Иако таквом тренду погодно је тренутни незавидан животни стандард већине грађана (што доприноси томе да и млади, данас, у великом проценту одобравају ауторитарно вођење државе), аутор тачно и прецизно сагледава узроке који су довели до популарности ауторитаризма у нашој земљи, констатујући да ови нису само последица тренутне лоше материјалне ситуације, него да своје упориште имају и у политичко-културном профилу грађана, на чије је формирање у великој

мери утицала и вишедеценијска социјалистичка владавина. Својим механизмима владавине, социјализам је подстакао развој низа негативних особина, попут дволичности, немара према поштовању закона и прописа, надмудривању система на разне начине, и делегирању ауторитета, тј. избегавања доношења важних одлука. Грађани су учени да очекују заштиту од државе и вође, што аутор назива „продуженим инфантилизмом“ и у великој мери тај опис сасвим одговара данашњој ситуацији. Но, социјализам, иако у великој мери одговоран, није једини узрок настанку наведених особина, него је реч о укорјењеним културним и антрополошким карактеристикама нашег народа које су присутне вековима уназад. Наиме, ропство под Турцима створило је једну врсту „рајинског“ менталитета, који се одликује мимикријом, потуљеношћу, неповерењем, склоношћу ка лажима, подвалама, интригама, а све у циљу преживљавања. Али, када некадашњи робови постану господари, све ове особине не нестају, него постају саставни део политичке културе и отуда долази до масовне политичке превртљивости, странчарења и посебно коруптивности, тј. стихијског ширења корупције у политичком животу. Не чуди што је данас поверење у политичке странке и, уопште, у по-

литичаре изразито ниско, јер је корупција, не само страначка него и системска, својим ендемским размерама у великој мери допринела томе. На тај начин су, што аутор уочава и истиче, онемогућени и сваки масовнији протести који би озбиљно уздрмали систем, зато што ресурси који су важни за успех таквих протеста (солидарност и поверење) практично и не постоје. Солидарност је на изразито ниском нивоу због тешке материјалне ситуације, где је већина грађана принуђена да тражи разне начине како би преживела, док је поверење у политичке и синдикалне актере озбиљно уздрмано њиховим коруптивним деловањем, али и снажним наслеђем дугогодишњег персонализма у политици, како аутор наглашава, које чини популарнијим лидере него политичке странке.

Одељак којим је аутор закључио књигу („*Унутрство за препознавање медиокритета*“) сасвим је у духу суштине ове књиге. Пет типова медиокритета које је аутор издвојио (климоглавац, зицераш, упросечени упросичитељ, прилагодљива закрпа, безалтернативан) и укратко описао, представљају оригиналан ауторов допринос у распознавању и разумевању тренутне преовлађујуће ситуације у бирачком телу и владајућим елитама. У том смислу, књига „Србија тражи вођу“ предста-

вља исцрпно, непристрасно, и изузетно важно дело које, како у Србији тако и ван ње, разумљивим језиком може објаснити узроке вечите српске потребе за проналажењем нових лидера. Иако писана у лагано публицистичком маниру, књига др Зорана Стојиљковића може помоћи будућим анализама лидерства и посебно популизма на овим просторима у задњих 25 година. Уз анализу узрока популизма, изнету у претходној књизи „Сва лица опозиције“, књига „Србија тражи вођу“ својим свестранијим указивањем на недостатке у културно-политичком профилу српских бирача представља солидну и целовиту анализу, која никако не би смела да буде занемарена у политиколошкој струци.

